

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ВІЙСЬКОВЕ БУДІВНИЦТВО У ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917-1921 РР.: ПРОРАХУНКИ І ВТРАЧЕНІ МОЖЛИВОСТІ

Перед тим як розглянути питання щодо українського національного військового будівництва в період Української революції 1917-1921 рр., слід зауважити, що це був час економічної кризи, кровопролитної громадянської війни, невгамовних політичних і ідеологічних суперечок у вищому керівництві українських державних утворень (автономної Української Народної Республіки доби Української Центральної Ради, Української Держави гетьмана П. Скоропадського та Української Народної Республіки доби Директорії).

Для першої фази українського державотворення – доби Української Центральної Ради (з 17 березня 1917 р. й до 29 квітня 1918 р.) характерним є те, що її лідери в особах М.Грушевського, В.Винниченка і М.Порша вважали, що армія Україні взагалі не потрібна і достатньо їй мати лише міліційні формування. З одного боку, такі погляди можна було б вважати формально правильними, адже Третім Універсалом Української Центральної Ради була проголошена саме автономна Українська Народна Республіка у складі Російської Федеративної Держави. Але, з іншого боку - цим політикам не можна не закинути недалекоглядність, наслідком чого й стало те, що в скорому часі Українська Центральна Рада не змогла організувати навіть оборону столиці м. Києва від загарбницького рейду червоногвардійського корпусу полковника Муравйова.

Тим часом, в Українському Генеральному Секретаріаті (уряді) були й більш прагматично і радикально налаштовані політики, такі як голова Секретаріату Військових Справ С.Петлюра, який своїми діями найбільше сприяв якнайшвидшому відокремленню України від Росії. Це й розпалило конфлікт між ним та В.Винниченком. Перспективно мислячи С.Петлюра наголошував на тому, що рано чи пізно Україні знадобиться для самооборони міцна національна армія і тому намагався започаткувати її формування. Завдяки йому у грудні 1917 р. було створено Український Генеральний Штаб, який і розпочав активну роботу щодо формування трьох Сердюцьких дивізій (так званої Національної гвардії України), та щодо подальшого підпорядкування українізованих частин Південно-Західного і Румунського фронтів Українській Центральній Раді. Так, до початку 1918 р. Українській Центральній Раді було підпорядковано 69 зукраїнізованих військових частин (загальною чисельністю близько 52 000 осіб). Тим більше, була сформована 1-а Сердюцька дивізія. Але

В.Винниченко добився усунення С.Петлюри з посади Генерального Секретаря Військових Справ, безпідставно звинувативши його в усіх негараздах у військовій справі.

Наступник С.Петлюри М.Порш, безумовно, не без згоди В.Винниченка, провів масштабну, безглузду демобілізацію зукраїнізованих сухопутних частин. А при Міністрі Військових Справ О.Жуковському намітилася повна демобілізація й на флоті. Загальновідомо, це мало трагічні наслідки для України.

Отже, хибна і недалекоглядна політика вищого керівництва Української Центральної Ради практично зупинила формування української національної армії.

Для другої фази українського державотворення – доби Гетьманату (з 30 квітня й до 14 грудня 1918 р.) характерним є те, що, на відміну від попереднього проводу, Українську Державу очолив високопрофесійний військовий, генерал П.Скоропадський. Він, незважаючи на перешкоди з боку союзного німецького командування, розпочав планомірну побудову 300 000 української національної армії. Було заплановано створити 10 армійських корпусів і потужний Флот, але скорочасне виведення союзних німецьких військ з України, у зв'язку з революцією у Німеччині, звело плани Гетьмана майже нанівець. А його договір з А.Денікіним про федерацію призвів до державного перевороту і зміни влади в Україні.

П.Скоропадський устиг лише реформувати Генеральний штаб та сформувати (за повною комплектацією) такі військові з'єднання і частини, як: Сердюцьку дивізію, Запорозьку дивізію, полк Січових Стрільців, Сіру дивізію та Чорноморський Козачий Кіш. Питання щодо Флоту так і залишилися не вирішеними.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що в добу Гетьманату були перспективи створення міцної національної армії.

Третя фаза української державності – доба Директорії УНР (з 18 грудня 1918 р. й до 18 березня 1921 р.) характеризується тим, що Армія УНР успадкувала від армії Української Держави переважну більшість гетьманських військових установ та частин і стала, так би мовити, правонаступницею. Влітку 1919 р. напівповстанська армія була переформована у регулярну. А Генеральний Штаб реорганізовано у Штаб Головного отамана. Більше того, Директорія „об'єднала” Дієву Армію Наддніпрянщини і Галицьку армію Західної області Української Народної Республіки, але не надовго.

В силу розбіжностей у поглядах провідників УНР і ЗО УНР щодо вибору союзника у збройній боротьбі, трапилася дійсно „катастрофа”, яка зупинила національне військове будівництво. Галичани перейшли у

листопаді 1919 р. до генерала Денікіна, а Дієва Армія УНР змушена була для самозбереження на початку грудня вирушити у Зимовий похід.

Варшавський договір між УНР і Польською Республікою у 1920 р. дозволив провести чергову реорганізацію Армії УНР, але тепер вже за французьким зразком, як найбільш прогресивним у той час. Армія успішно була реформована, незважаючи на активну її участь у російсько-польській війні. Є очевидним, що аби не зрада з боку союзника, УНР побудувала б 300 000 боєздатну армію. Проте, мирний договір між Польщею і Росією перекреслив усі плани українського керівництва. Опинившись наприкінці листопада 1920 р., у кількості 40 000 осіб, в таборах інтернування в Польщі українська армія вже не змогла існувати як боєздатна військова інституція.

Отже, й за добу Директорії не було створено міцної численнодостатньої для оборони національної армії, а відповідно не відбулася й Україна як держава.

Таким чином, з наведеного випливає один висновок – історичне минуле потрібно досконало вивчати і аналізувати, щоб не допустити помилок у сьогоденні.